

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๓
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะตรี

สอบวันเสาร์ที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคำประณามและปฏิกุญญาทั้งบาลี และคำแปล
ข. สัทธรรมมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ให้แสดงความหมายด้วย ?
๒. ให้แสดงความหมายชื่อจิตดังต่อไปนี้
ก. กามาวจรจิต ข. อกุศลจิต ค. อโสมณจิต
ง. รูปาวจรจิต จ. มหัคคตจิต
๓. จงแสดงบาลีและคำแปล ในอกุศลสังขาริกจิต มาให้ถูกต้อง ?
๔. ให้จำแนกจิต ๑๒๑ โดยชาติเภทนัย มาโดยละเอียด ?
๕. เจตสิก ๕๒ ดวงนั้น เมื่อว่าโดยราสีมีเท่าใด ? คืออะไรบ้าง ? และในราสีหนึ่งๆ มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ?
๖. จงแสดงสัมปโยคนัย ในเจตสิกดังต่อไปนี้ ว่าประกอบได้ในจิตเท่าไร คืออะไรบ้าง ?
ก. สัญญาเจตสิก ข. วิचारเจตสิก ค. มานเจตสิก
ง. ถีนเจตสิก จ. ปัญญาเจตสิก
๗. จงแสดงสังคหนัย ในจิตดังต่อไปนี้ ?
ก. โลภมูลจิตดวงที่ ๒ และดวงที่ ๘ ข. โทสมูลจิตดวงที่ ๒ ค. โมหมูลจิตดวงที่ ๑
ง. มหาวิปากจิตดวงที่ ๒ จ. ปฐมมานจิต ๓ ฉ. ปฐมมานจิต ๘
ช. ปฐมมานจิต ๑๑
๘. รูป ๒๘ นั้นเมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่แล้วมีเท่าใด คืออะไรบ้าง และ เมื่อจัดเป็นประเภทเล็กมีเท่าใด คืออะไรบ้าง ?
๙. ก. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้
อภูจวีสติ กาเมสุ โหนติ เตวีสุ รูปสุ
สตตรเสวสณณินํ อรูปे นตถิ กิณฺจปิ ฯ
ข. สัตว์ที่เกิดขึ้นโตที่เดียวโดยแน่นอนมีกี่จำพวก ? คืออะไรบ้าง ?
๑๐. ก. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่างสอุปาทิเสสนิพพาน กับ อนุุปาทิเสสนิพพาน
และจงจำแนกนิพพานทั้ง ๒ อย่างนี้โดยบุคคล ?
ข. ให้แสดงความหมายใน ทิฏฐธัมมนิพพาน และสัมปรายิกนิพพาน ?

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๓
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะตรี

สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

๑. จงแสดงธรรมชาติของจิต เจตสิก รูป นิพพาน ไม่ต้องอธิบาย แต่ต้องบอกบาลีโดยเฉพาะ ?

ตอบ จิต ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ (อารมณ์วิชานนลกขณ)
 เจตสิก ธรรมชาติที่อาศัยจิตเกิด (จิตตนิสสิตลกขณ)
 รูป ธรรมชาติที่เสื่อมสลายไปเพราะวิโรธิปัจจัย (รูปปนลกขณ)
 นิพพาน ธรรมชาติที่สงบจากรูปนามขันธ ๕ (สนทิลกขณ)

๒. คำว่า สมปยุตต์ นั้นมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง และจิตที่ไม่มีคำว่า ญาณสมปยุตต์ แต่นับเข้าใน ญาณสมปยุตต์ ได้นั้น มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ?

ตอบ คำว่า สมปยุตต์ มี ๕ อย่าง คือ ทิฏฐิจิตสมปยุตต์ ปฏิมสมปยุตต์ วิจิกิจฉาสมปยุตต์ อุทฺธจสมปยุตต์ ญาณสมปยุตต์

จิตที่ไม่มีคำว่า ญาณสมปยุตต์ แต่นับเข้าใน ญาณสมปยุตต์ได้นั้น มีจำนวน ๖๗ ดวง คือมหัคคต

จิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๔๐

๓. ก. เจตสิกที่ประกอบในโลภียจิตได้ทั้งหมด มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ?

ข. อกุศลเจตสิกที่ประกอบในโลภมูลจิตโดยเฉพาะนั้น มีกี่ดวง คืออะไรบ้าง ?

ค. ในโทสมูลจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบ ๒๒ ดวงนั้น เป็นอนิยตโยคีเจตสิกเท่าไร เป็นนิยตโยคีเจตสิกเท่าไร คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ก. มี ๗ ดวงคือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗

ข. มี ๓ ดวงคือ โลภะ ทิฏฐิ มานะ

ค. เป็นอนิยตโยคีเจตสิกมี ๕ ดวง คือ อิสสา มัจฉริยะ กุกกุจจะ ถีนะ มัทธะ

เป็นนิยตโยคีเจตสิก ๑๗ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นปีติ) โมจตุกเจตสิก ๔ โทสเจตสิก ๑

๔. ให้แสดงคาลารูปปรมัตถ์ พร้อมคำแปล ?

สมุทเทสา วิกาคา จ

สมุณฺฐานา กลาปโต

ปวตติกกมโต เจติ

ปญฺจธา ตตฺถ สงคโห.

ตอบ การแสดงสงเคราะห์รูปในปริจเฉทนี้ พระอนุรุทธาจารย์แสดงเป็น ๕ นัยคือ

๑. รูปสมุทเทสนัย การแสดงรูปโดยสังเขป

๒. รูปวิกาคนัย การจำแนกรูปโดยพิสดาร

๓. รูปสมุณฺฐานนัย การแสดงสมุณฺฐานของรูป

๔. รูปกลาปนัย การแสดงรูปที่เกิดขึ้นเป็นหมวด ๆ

๕. รูปปวตติกกมมัย การแสดงความเกิดขึ้นพร้อมด้วยความดับของรูปตามลำดับ

๕. นิพพานเมื่อว่าโดยอาการแล้ว มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ให้แสดงความหมายของนิพพานนั้นโดยสังเขป ?

ตอบ นิพพานมี ๓ อย่างคือ

๑. สุธญฺญตนิพพาน หมายความว่า ความเป็นอยู่ของนิพพานนั้น สุธญฺญตจากกิเลสและขันธ ๕ ไม่มีอะไรเหลืออยู่แล้ว

๒. อนิมิตตนิพพาน หมายความว่า ความเป็นอยู่ของนิพพานนั้นไม่มีนิมิตเครื่องหมาย รูปร่าง สันฐาน สี สันวรรณะ แต่อย่างใดเลย

๓. อัปปนิหิตนิพพาน หมายความว่า ความเป็นอยู่ของนิพพานนั้นไม่มีอารมณ์ที่น่าปรารถนาด้วยโลภะ และไม่มีตัณหาเป็นตัวต้องการอยู่ในนิพพานนั้น

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๓
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะตรี

สอบวันเสาร์ที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคำประณามและปฏิกุญญาทั้งบาลี และคำแปล ?
ข. สัทธรรมมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ให้แสดงความหมายด้วย ?

ตอบ ก. แสดงคำประณามและปฏิกุญญา

สมมาสมพุทฺธมฺตุลํ

สสทฺธมฺมคณฺตุตมํ

ข้าพระพุทธเจ้า (พระอนุรุธาจารย์) ขอนอบน้อมถวายอภิวันทนาการแด่พระพุทธองค์ผู้ตรัสรู้ญายธรรมทั้งหลายเอง ไม่มีผู้เปรียบปาน พร้อมด้วยพระสัทธรรมและคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้อุ้มแล้ว จักแต่งคัมภีร์ที่มีนามว่า “อภิธมมตถสงคห” ต่อไป

ข. สัทธรรมมี ๓ อย่าง คือ

๑. ปริยัติสัทธรรม ได้แก่ พระบาลี และอรรถกถา

๒. ปฏิบัติสัทธรรม ได้แก่ การรักษาศีล การถือธุดงค์ การเจริญสมณกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน

๓. ปฏิเวธสัทธรรม ได้แก่ มรรค ผล นิพพาน ฌาน อภิญญา

๒. ให้แสดงความหมายชื่อจิตดังต่อไปนี้

ก. กามาวจรจิต

ข. อกุศลจิต

ค. อโสมณจิต

ง. รูปาวจรจิต

จ. มหัคคตจิต

ตอบ ก. กามาวจรจิต หมายความว่า จิตที่ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภุมิ อันเป็นที่เกิดแห่งวัตถุกาม และกิเลสกามเป็นส่วนมาก

ข. อกุศลจิต หมายความว่า จิตที่มีโทษ และให้ผลตรงกันข้ามกับกุศลจิต หรือเป็นจิตที่ประกอบกับอกุศลเจตสิก

ค. อโสมณจิต หมายความว่า จิตที่นอกจากโสมณจิตที่เป็นจิตสวยงาม หรือเป็นจิตที่ไม่ได้เกิดพร้อมกันกับโสมณเจตสิก

ง. รูปาวจรจิต หมายความว่า จิตทั้ง ๑๕ ดวงนี้ ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภุมิอันเป็นที่เกิดแห่งวัตถุรูปและกิเลสรูปเป็นส่วนมาก

จ. มหัคคตจิต หมายความว่า จิตที่เข้าถึงความเป็นใหญ่ และประเสริฐ

๓. จงแสดงบาลีและคำแปล ในอกุศลสสังขาริกจิต มาให้ถูกต้อง

ตอบ

๑. โสมนัสสสหคตํ ทิฏฐิตตสมปยุตตํ สสงขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจ ประกอบ ด้วยความเห็นผิด

๒. โสมนัสสสหคตํ ทิฏฐิตตวิปยุตตํ สสงขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจไม่ประกอบ ด้วยความเห็นผิด

๓. อุเปกขาสหคตํ ทิฏฐิตตสมปยุตตํ สสงขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเฉยๆประกอบ ด้วยความเห็นผิด

๔. อุเปกขาสหคตํ ทิฏฐิตตวิปยุตตํ สสงขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเฉยๆไม่ประกอบ ด้วยความเห็นผิด

๕. โทมนัสสสหคตํ ปฏิฆสมปยุตตํ สสงขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเสียใจ ประกอบด้วยความโกรธ

๔. ให้จำแนกจิต ๑๒๑ โดยชาติเภทนัย มาโดยละเอียด ?

ตอบ จำแนกจิต ๑๒๑ โดยชาติเภทนัย ดังนี้คือ

๑. อกุศลชาติ มี ๑๒ ดวงคือ โลกมุตจิต ๘ โทสมุตจิต ๒ โมหมุตจิต ๒

๒. กุศลชาติ มี ๓๗ ดวงคือ มหากุศลจิต ๘ รูปาวจรกุศลจิต ๕ อรูปาวจรกุศลจิต ๔ มัคคจิต ๒๐

๓. วิปากชาติ มี ๕๒ ดวง คือ อกุศลวิปากจิต ๗ อเหตุกกุศลวิปากจิต ๘ มหาวิปากจิต ๘ รูปาวจรวิปากจิต ๕ อรูปาวจรวิปากจิต ๔ ผลจิต ๒๐

๔. กริยาชาติ มี ๒๐ ดวงคืออเหตุกกิริยาจิต ๓ มหากริยาจิต ๘ รูปาวจรกริยาจิต ๕ อรูปาวจรกริยาจิต ๔

๕. เจตสิก ๕๒ ดวงนั้น เมื่อว่าโดยราสีมีเท่าใด ? คืออะไรบ้าง ? และในราสีหนึ่งๆ มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ?

ตอบ เจตสิก ๕๒ ดวงนั้น เมื่อว่าโดยราสีมี ๓ ราสีคือ

๑. อัญญสมานราสีเจตสิก ๒. อุกุศลราสีเจตสิก ๓. โสภณราสีเจตสิก

อัญญสมานราสีเจตสิก มี ๑๓ ดวงคือ

- สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗
- ปกิณณกเจตสิก ๖

๒. อุกุศลราสีเจตสิก มี ๑๔ ดวงคือ

- โมจตุกเจตสิก ๔
- โลติกเจตสิก ๓
- โทจตุกเจตสิก ๔
- ถิทุกเจตสิก ๒
- วิจิกิจฉาเจตสิก ๑

๓. โสภณราสีเจตสิก มี ๒๕ ดวงคือ

- โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙
- วิรตีเจตสิก ๓
- อัปมัณญาเจตสิก ๒
- ปัญญินทรีย์เจตสิก ๑

๖. จงแสดงสัมปโยคณัย ในเจตสิกดังต่อไปนี้ ว่าประกอบได้ในจิตเท่าไร คืออะไรบ้าง ?

ก. สัญญาเจตสิก ข. วิจารณ์เจตสิก ค. มานเจตสิก

ง. ถีนเจตสิก, จ. ปัญญาเจตสิก

ตอบ ก. สัญญาเจตสิก ประกอบได้ในจิตทั้งหมด ๘๙ หรือ ๑๒๑ ดวง

ข. วิจารณ์เจตสิก ประกอบได้ในจิต ๖๖ ดวงคือ กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐), ปฐมมานจิต ๑๑, ทุตติยมานจิต ๑๑

ค. มานเจตสิก ประกอบได้ในทวิญญูคตวิปยุตตจิต ๔

ง. ถีนเจตสิก ประกอบได้ในอกุศลสังขาริกจิต ๕

จ. ปัญญาเจตสิก ประกอบได้ในจิต ๔๗ หรือ ๗๙ ดวงคือ มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหัคคตจิต ๒๗, โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐

๗. จงแสดงสังคหณัย ในจิตดังต่อไปนี้

ก. โลภมูลจิตดวงที่ ๒ และดวงที่ ๘ ข. โทสมูลจิตดวงที่ ๒

ค. โมหมูลจิตดวงที่ ๑

ง. มหาวิปากจิตดวงที่ ๒

จ. ปฐมมานจิต ๓

ฉ. ปฐมมานจิต ๘

ช. ปฐมมานจิต ๑๑

ตอบ แสดงสังคหณัยในจิตดังต่อไปนี้

ก. โลภมูลจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบได้ ๒๑ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โมจตุกะ ๔ โลภะ ๓ ทิฏฐิ ถี ๒ ดวงที่ ๘ มีเจตสิกประกอบได้ ๒๐ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นปีติ) โมจตุกะ ๔ โลภะ ๓ มานะ ๓ ทิฏฐิ ๒

ข. โทสมูลจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบได้ ๒๒ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นปีติ) โมจตุกะ ๔ โทจตุกะ ๔ ถิทุกะ ๒

ค. โมหมูลจิตดวงที่ ๑ มีเจตสิกประกอบได้ ๑๕ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๐ (เว้น อธิโมกข์, ปีติ, ฉันทะ) โมจตุกะ ๔ วิจิกิจฉา ๑

ง. มหาวิปากจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๓ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ ปัญญาเจตสิก ๑

จ. ปฐมฌานจิต ๓ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๕ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๒ (เว้นวิรติ ๓)

ฉ. ปฐมฌานจิต ๘ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๖ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๓ (เว้นอัปปมัญญา ๒)

ช. ปฐมฌานจิต ๑๑ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๘ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๕

๘. รูป ๒๘ นั้นเมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่แล้วมีเท่าใด คืออะไรบ้าง และ เมื่อจัดเป็นประเภทเล็กมีเท่าใด คืออะไรบ้าง ฯ

ตอบ รูป ๒๘ นั้น เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่แล้ว มี ๒ คือ นิปผันนรูป ๑๘ และ อนิปผันนรูป ๑๐ เมื่อจัดเป็นประเภทเล็กแล้ว มี ๑๑ คือ มหาภูตรูป ๔ ปสาทรูป ๕ วิสยรูป ๗ หรือ ๔ ภาวรูป ๒ หทยรูป ๑ ชีวิตรูป ๑ อาหารรูป ๑ ปริจเฉทรูป ๑ วิญญูติรูป ๒ วิการรูป ๕ หรือ ๓ ลักษณะรูป ๔

๙. ก. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้

อณฺฐวีรตี กาเมสุ

โหนติ เตวีร รุปิสุ

สตรเสวสณฺณินิ

อรูเป นตฺถิ กิณฺณจิป ฯ

ข. สัตว์ที่เกิดขึ้นโตที่เดียวโดยแน่นอนมีกี่จำพวก ? คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ก. แปลคาถาดังต่อไปนี้

ในกามภุมิ ๑๑ รูปทั้ง ๒๘ ย่อมเกิดได้

ในรูปภุมิ ๑๕ (เว้นอสังขยสัตตภุมิ ๑) รูป ๒๓ (เว้นขานะ ชิวหา กายะ ภาวรูป ๒) ย่อมเกิดได้

ในอสังขยสัตตภุมิ ๑ รูป ๑๗ (เว้นปสาทรูป ๕ สัททรูป ๑ ภาวรูป ๒ หทยรูป ๑ วิญญูติรูป ๒) ย่อมเกิดได้

ในอรุภุมิ ๔ ไม่มีรูปอย่างหนึ่งอย่างใดเกิดเลย

ข. สัตว์ที่เกิดขึ้นโตที่เดียวโดยแน่นอนมี ๒๔ จำพวก คือ

สัตว์นรก ๑ นิชฌามัตถนิกเปรต ๑ เทวดาที่อยู่ในชั้นจาตุมหาราชิกา ๑ (เว้นภุมมัญญเทวดา) เทวดาที่อยู่ใน เทวภูมิเบื้องบน ๕ รูปพรหม ๑๖

๑๐. ก. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่างสุปาติเสสนิพพาน กับ อนุปาติเสสนิพพาน

และจงจำแนกนิพพานทั้ง ๒ อย่างนี้โดยบุคคล ฯ

ข. ให้แสดงความหมายใน ทิฏฐธัมมนิพพาน และสัมปรายิกนิพพาน

ตอบ ก. แสดงความแตกต่างกันระหว่างสุปาติเสสนิพพาน กับ อนุปาติเสสนิพพานดังต่อไปนี้

สุปาติเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่เป็นไปกับขั้น ๕ คือ วิบากและกัมมชรูปที่เหลือนอกจากกิเลสทั้งหลาย ว่าโดยบุคคลได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ที่มีชีวิตอยู่

อนุปาติเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่ไม่มีขั้น ๕ คือ วิบากและกัมมชรูปเหลืออยู่ว่าโดยบุคคลได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ที่ปรินิพพานแล้ว

ข. ทิฏฐธัมมนิพพาน หมายความว่า พระอรหันต์ทั้งหลายผู้ซึ่งเข้าไปรู้แจ้งพระนิพพานนั้น ยังมีชีวิตอยู่ ยังไม่ได้ปรินิพพาน

สัมปรายิกนิพพาน หมายความว่า พระอรหันต์ทั้งหลายเมื่อปรินิพพานแล้ว จึงเข้าถึงพระนิพพานนั้น

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย